

16. Ludwig E. Duch a čin. Rozmluvy s Masarykem / E. Ludwig – Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i. Ústav T. G. Masaryka, 2012. – 328 s.
17. Masaryk T. G. Cesta demokracie I. Projevy – články – rozhovory. 1918–1920 / T. G. Masaryk – Praha: Ústav T. G. Masaryka, 2003. – 440 s.
18. Masaryk T. G. Cesta demokracie II. Projevy – články – rozhovory. 1921 – 1923. / T. G. Masaryk – Praha: Ústav T. G. Masaryka, 2007. – 574 s.
19. Masaryk T. G. Světová revoluce. Za války a ve válce 1914-1918 / T. G. Masaryk – Praha: Masarykův ústav AV ČR, Ústav T. G. Masaryka, o. p. s., 2005. – 640 s.
20. Masaryk T. G. Válka a revoluce I. Články – memoranda – přednášky – rozhovory. 1914 – 1916. / T. G. Masaryk – Praha: Ústav T.G.Masaryka, o. p. s., Masarykův ústav AV ČR, 2005. – 574 s. – S. 11-27.
21. Masaryk T. G. Válka a revoluce II. Články – memoranda – přednášky – rozhovory. 1917. / T. G. Masaryk – Praha: Ústav T.G.Masaryka, o. p. s., Masarykův ústav AV ČR, 2008. – 358 s.
22. Opat J. Průvodce životem a dílem T.G.Masaryka. Česká otázka včera a dnes / J. Opat – Praha, Ústav T.G.Masaryka, 2003. – 536 s.
23. Polák S. T. G. Masaryk. Za ideálem a pravdou 5 (1915–1918) / S. Polák - Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i. Ústav T. G. Masaryka, 2005. – 568 s.
24. Polák S. T. G. Masaryk. Za ideálem a pravdou 7. Osobnost / S. Polák - Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i. Ústav T. G. Masaryka, 2014. – 200 s.
25. Pop I. Dějiny Podkarpatské Rusi v datech / I. Pop – Praha: Libri, 2005. – 536 s.
26. Soubigou A. Tomáš Garrigue Masaryk / A. Soubigou – Praha: Paseka, 2004. – 456 s.
27. Zimmermann H. D. Dějinné sousedství Čechů a Němců / H. D. Zimmermann – Praha: Ústav T. G. Masaryka, 2012. – 264 s.
28. Zouhar J. T. G. Masaryk a idea českého státu / J. Zouhar // T. G. Masaryk a česká státnost. Sbornik příspěvků z mezinárodní vědecké konference pořádané Masarykovou univerzitou ve dnech 4.-5. žárí 2007 v Brně. Praha: Ústav T.G.Masaryka, 2008. – S. 7-12.

Кравчук А.Н. Т.Г. МАСАРИК: КАРДИНАЛЬНЫЕ ПОЛИТИЧЕСКИЕ РЕШЕНИЯ ЛИЧНОСТИ В ГЛОБАЛЬНОМ КРИЗИСЕ ЕВРОПЕЙСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ (1918-1918 ГГ.)

В статье раскрыта роль Т. Г. Масарика в разработке чехословацкой государственной программы и ее реализации во время Первой мировой войны. Раскрыты организационные усилия Масарика в осуществлении чехословацкой заграничной освободительной акции.

Ключевые слова: Т. Г. Масарик, Чехословакия, Австро-Венгрия, демократия, республика.

Kravchuk O.N. T.G. MASARYK: CARDINAL POLITICAL DECISIONS OF A PERSONALITY IN THE GLOBAL CRISIS OF EUROPEAN CIVILIZATION (1914-1918)

The article deals with the role of T. G. Masaryk in the development of Czechoslovak state programme and its realization during the First World War. It reveals T. G. Masaryk's organization efforts in the realization of Czechoslovak foreign liberation action.

Key words: T. G. Masaryk, Czechoslovakian, Austro-Hungary, democratic, republic.

УДК 327(477:73)“1919/1921”:341.781-057

Н.О. Ластовець

ВПЛИВ ОСОБОВОГО СКЛАДУ МІСІЇ УНР В США НА ВСТАНОВЛЕННЯ ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН В 1919 – 1921 РР.

Дана стаття присвячена ролі особистості у діяльності закордонних представництв. Досліджений вплив рядових службовців на стосунки між УНР та США в 1919 – 1921 рр., який, на ряду з внутрішньою нестабільністю та упередженістю у ставленні до України, як самостійного суб'єкта міжнародних відносин, посприяв неефективності роботи місії по налагодженню контактів з США. Ця проблематика розглянута за допомогою аналізу кадрового наповнення дипломатичної місії УНР, поставлених перед представництвом завдань та аналізу результатів діяльності представництва.

Ключові слова: дипломатична місія, Директорія УНР, США, кадровий склад, вплив, міжнародні відносини.

Дослідження різних аспектів становлення українських дипломатичних місій, незважаючи на активну розробку даної тематики, залишається актуальним. Складний і суперечливий час ставив перед діячами того періоду ряд необхідних для виконання завдань. В

першу чергу детальному розгляду підлягали знакові постаті. В певній мірі цьому сприяла доступність і наявність джерел. В 2000 році Г. Стрельським був створений навчально-довідковий посібник [1] в якому були перераховані визначні представники дипломатичної служби періоду національно-визвольних змагань. В ньому приведені короткі біографічні відомості про дипломатів. З кадрового складу місій можна зустріти лише секретарів, але вплив рядового службовця на встановлення міжнародних відносин був не меншим. Найбільш відомим і чи не єдиним прикладом, поширеним в наукових працях, є діяльність секретаря І. Мазуренка направлена на розвал місії УНР в Італії [2, с. 177]. Оскільки державу, окрім голови представництва, репрезентує штат працівників, то напрямок заслуговує детального вивчення. Визначення ваги особового складу місій у формуванні «образу держави», ефективності діяльності у налагодженні відносин, на сьогоднішній день є першочерговим завданням для дослідника. Вплив пересічного урядовця на політику може послугувати маркером для визначення зовнішніх та внутрішніх орієнтирів чи їх відсутності в уряді певної країни.

Вивчення історії України початку ХХ століття з залученням архівних джерел і без надмірного ідеологічного забарвлення стало можливим лише з створенням незалежної держави. Найбільш спірним в питаннях державотворчого процесу залишається період Директорії УНР, де окреме місце займає проблематика встановлення зовнішніх взаємин з різними країнами, в тому числі Сполученими Штатами Америки.

Джерела з даної теми представлені насамперед архівними матеріалами [3, 4, 5, 6], газетами і журналами, що випускалися українською діаспорою в США [7, 8], документами дипломатичної переписки [9]. Вони в сукупності дають дещо іншу картину розвитку подій, в якій можна побачити як зовсім нові, так і маловідомі постаті, що вплинули на розвиток місії в США.

Історіографію питання можна умовно поділити на три частини. В радянський час побутувала думка про «буржуазно-націоналістичний», «контрреволюційний» характер українських державних утворень початку ХХ століття. Це пояснює негативну оцінку їх зовнішньополітичної діяльності в працях офіційних істориків М. Супруненка [10], Р. Симоненка [11], І. Хміля [12] Є. Попової [13] та інших. Окремо слід виділити працю Р. Симоненка. Вона окреслює головні інтереси США, які обмежуються економічною складовою. Висвітлюється період Центральної Ради, але період з 1919 по 1923 рр., як слушно зауважує О. Павлюк [14, с. 4] не став предметом дослідження, хоча б це було логічним продовженням попередньої теми. На відміну від радянського бачення історії для емігрантської історіографії було характерне штучне протиставлення політики США політиці Великобританії та Франції щодо України. Така тенденція присутня в роботах М. Стахівця [15].

Починаючи з 90-х років ХХ ст., коли з'явилася можливість працювати з раніше недоступними архівними джерелами, побачили світ наукові праці, присвячені різним аспектам діяльності українських національних урядів. В роботах В. Соловйової [16], Д. Табачника [17], І. Дацьківа [18], О. Павлюка [19], присвячених міжнародним відносинам України, джерела досліджуються з наукових позицій, зроблена спроба неупереджено висвітлити історію України із залученням архівних документів. Слід відзначити працю О. Павлюка, який для свого дослідження використовував закордонні джерела, в тому числі Національний архів і бібліотеку Конгресу США. Головна увага дослідника зосереджена на процесі встановлення міжнародних відносин, їхніх політичних передумовах та ставлення до України інших держав. Вплив складу місій, за виключенням голови місії Ю. Бачинського, розглянутий не був, що відкриває широкий простір для подальшого дослідження.

Головним завданням статті є висвітлення ролі кадрового складу дипломатичного представництва на встановлення дипломатичних контактів. Через ряд чинників, що негативно впливали на ствердження української державності ефективна та злагоджена робота місій була необхідна для становлення України на міжнародній арені. В сучасних дослідженнях основна увага зміщена на політичне середовище в якому знаходилася держава та вплив її внутрішніх негараздів на політику. Через недостатнє врахування людського фактору залишаються поза увагою складові, які не втратили своєї актуальності і сьогодні.

Дипломатична діяльність Директорії УНР мала на меті подолати ставлення країн Антанти до України, яке склалося після підписання Брестського мирного договору. Окрім ставлення країн Антанти та США до українського питання, нестабільності ситуації в середині країни, існувала ще одна складність. Вона полягала у не єдності працівників місії, яка в деяких

.....
випадках переростала у відверту конфронтацію, та відсутності налагодженого зв'язку з Міністерством закордонних справ.

У травні 1920 року газета української діаспори в США «Свобода» [20, арк. 1] надрукувала замітку в якій зазначалося, що: «Пан Юліан Бачинський, виконуючий обов'язки голови української місії уряду Симона Петлюри у Вашингтоні, відмовився повинуватися розпорядкові своєї влади, Директорії, і не передав чинностей місії в руки представника міністерства Української Народної Республіки, д-ра Михайла Імхорницького, як се мав поручено в письменному приказі Директорії.» [21, арк. 1].

Ця витримка зі статті є показовою не тільки для стану речей в середині місій, а для інформованості преси української діаспори. Дана інформація не відповідала дійсності, але зіграла негативну роль у налагодженні стосунків між УНР та США. Заява М. Імхорницького, який бажав досягти вигоди з існуючого в той час стану речей зіграла як найкраще для дискредитації українських дипломатів. В той час було необхідно швидко та своєчасно заснувати дипломатичні представництва України, особливо в державах Антанти. Ніхто з дипломатів не тішив себе думкою, що їхня діяльність зразу буде успішною, але після прийняття постанови про заснування представництв пройшло доволі багато часу. Постала нагальна необхідність переходити до рішучих дій.

Юліан Бачинський був призначений головою місії в США незадовго після її заснування в січні 1919 року [22, с. 177], разом з іншими керівниками місії в травні 1919 року підписав звернення до міністра закордонних справ та встановлений бюджет кожної з них [23, арк. 1-3]. Окремо виділялися кошти на формування прес-бюро місій і до їх роз'їзду воно повинне було бути єдиним та знаходитися в Копенгагені. Після прибуття до США на формування прес-бюро було виділено 100.000 карбованців [24, арк. 3], на той момент, найбільша сума, що була виділена на формування інформаційного бюро по місіям [25, с. 67].

Проблеми у представництва почалися відразу після його створення. Візи для прибуття в країну отримали тільки двоє з 11 членів місії: сам Ю. Бачинський та секретар В. Козакевич, тому постало питання про комплектування місії місцевими кадрами. На початок свого існування місія складалася з голови – Ю. Бачинського, секретаря – В. Козакевича, радника та управляючого пресового бюро – І. Ардана, семи урядовців пресового бюро (Січинський, Даналд, Брід, Ревюк, Цеглинський, Кадеус), двох стенографісток О. Коріновської та А. Бейнс. Пізніше приїхав М. Стечишин, який став секретарем місії після звільнення В. Козакевича [26].

Зустріч в серпні 1919 року з Державним секретарем США Р. Лансінгом не увінчалася успіхом через комплекс причин різного характеру. Однією з основних були єврейські погроми, які цілком приписувалися керівництву УНР [27]. В той час на службі в місії був доктор Кадеус. Єврей по походженню він мав згладити враження в суспільстві, бо у його користуванні була достовірна інформація, але замість цього відбулося зовсім інше – він відмовився підтримати місію під час протесту євреїв в Америці, що стало першим ударом для щойно сформованого представництва. Після такої антиреклами представники єврейства стали цілком негативно ставитися до української місії в США [28].

Другим вагомим ударом стала бездіяльність таких членів місії як М. Січинський, що був головою «Фередації українців» і мав провадити роботу в українському середовищі в Америці, В. Козакевич, що був секретарем місії і мав завідувати фінансами та їх розподіленням [29]. Тільки після звільнення М. Січинського та В. Козакевича почала провадитися робота, яку потрібно було продовжувати з самого приїзду.

Третім по черзі, але не по значенню був судовий позов М. Імхорницького до Ю. Бачинського з вимогою негайно звільнити пост голови представництва. Позов був програний, насамперед через те, що США не захотіли втручатися у справи уряду іншої країни, але це дискредитувало не тільки місію, а й український уряд, показав тим самим, що він не в змозі ефективно організувати своїх працівників, донести до них своєчасно необхідну інформацію [30].

Незважаючи на велику кількість негативних моментів, в листопаді 1919 року на зустрічі в Чикаго емігрантами було пожертвовано 2.078.66 доларів на розбудову української справи [31]. Проводилася активна пропаганда в засобах масової інформації: висвітлювалось становище на Україні, діяльність інших дипломатичних представництв (наприклад у Варшаві) [32, арк. 10], опубліковувалися брошури в яких була викладена історія України [33]. Голова місії Ю. Бачинський до останньої можливості утримував її своїм коштом [34, арк. 11], а

М. Стечишин самовіддано працював для ствердження України до розпуску місії в квітні 1921 року.

Отже, несприятлива ситуація в США склалася через ряд причин внутрішнього та зовнішнього характеру. Серед зовнішніх необхідно виділити напрямом держав Антанти (в тому числі і більшості діячів США) на відновлення Російської імперії в її колишніх кордонах. Така тенденція була закріплена через ряд нестабільностей зовнішньополітичного курсу УНР періоду Центральної Ради та підписанню Брестського мирного договору, який був негативно сприйнятий країнами Антанти, особливо Францією. Особливо поставало питання недостатньої поінформованості широкого загалу про ситуацію, що відбувалася та заходи вжиті урядом для її врегулювання. Це можна простежити на прикладі єврейських погромів, які цілком приписувалися уряду УНР і негативно налаштували єврейську спільноту в Америці проти української місії. Серед внутрішніх причин слід окреслити нестабільність в середині країни. Через це фінансування представництва та рівень зв'язку між ним та урядом і міністерствами не був налагоджений на потрібному рівні.

Вище окреслені проблеми були враховані і при створенні місії передбачалося, що робота кадрового складу повинна злягодити їх більшу частину, а саме: популяризацією українського питання в американській пресі та середовищі українських емігрантів; донесення об'єктивних даних про відповідальність за єврейські погроми до представників общини; активне просування українського питання безпосередньо через зустрічі з високопосадовцями. Натомість, з цих проблем частково були вирішені лише робота з пресою та високопосадовцями. В інших напрямках через безвідповідальність В. Козакевича, М. Січинського та доктора Кадеуса необхідний для вирішення проблем час був втрачений, а позов М. Імхорницького до голови місії Ю. Бачинського призвів до втрати авторитету українського уряду.

Людський фактор в діяльності місії УНР в США зіграв роль навіть більшу, ніж зовнішні чинники. Нестача інформації, розпливчаті інструкції, складне становище на Україні впливали на ставлення до представництва, але їх можна було б нейтралізувати при єдності в середині місії, якби всі без виключення представники окрім фінансової складової усвідомлювали всю важливість покладеної на них справи.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Стрельський Г. В. Українські дипломати доби національно-визвольного відродження (1917 – 1920 рр.): біографічний довідник / Г. В. Стрельський. – К.: Дип. Академія України, 2000. – 49 с.
2. Соловійова В. В. Дипломатична діяльність українських національних урядів 1917-1921 рр. / В. В. Соловійова. – Київ-Донецьк: Ін-т історії України НАН України, 2006. – 394 с.
3. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), ф.3934, оп.1, спр.20.
4. ЦДАВО України, ф.4449, оп.1, спр.10.
5. ЦДАВО України, ф.4449, оп.1, спр.6.
6. ЦДАВО України, ф.3542, оп.1, спр.4.
7. ЦДАВО України, ф.3934, оп. 1, спр.20.
8. Ми і вони (зовнішня політика та зовнішньоекономічна діяльність України часів Української революції 1917–1921 років) / упорядники: О. Копиленко, І. Мишак, О. Рафаїльський. – Репринт. вид. – К.: Ін-т законодавства ВР України, 2012. – 312 с.
9. ЦДАВО України, ф.2592, оп. 3, спр.14. – 100 арк.
10. Супруненко М. І. Україна в період іноземної інтервенції і громадянської війни (1918 – 1920 рр.) / М. І. Супруненко. – К.: Держполітвидав УРСР, 1951. – 343 с.
11. Симоненко Р.Г. Імперіалістична політика США щодо України в 1917-1918 рр. / Р. Г. Симоненко. – К.: В-во АН УРСР, 1957. – 304 с.
12. Хміль І. С. З прапором миру крізь полум'я війни. Дипломатична діяльність Української РСР (1917-1920). / І. С. Хміль. – К.: Вид-во АН УРСР, 1962. – 355 с.
13. Попова Е. И. США: борьба по вопросам внешней политики 1919 – 1922 гг. / Е. И. Попова – М.: Международные отношения, 1966. – 355 с.
14. Павлюк О. В. Борьба Украины за независимость и политика США (1917-1923) / О. В. Павлюк. – К.: Academia, 1996. – 188 с.
15. Стахів М. Україна в добі Директорії УНР. Т.5: Директорія і Антанта / М. Стахів – Л.: ВЦ НТШ, 1964. – 248 с.
16. Соловійова В. В. Дипломатична діяльність українських національних урядів 1917-1921 рр. / В. В. Соловійова. – Київ-Донецьк: Ін-т історії України НАН України, 2006. – 394 с.
17. Табачник Д. В. Українська дипломатія. Нарис історії / Д. В. Табачник. – К.: Либідь, 2006. – 763 с.

18. Дацьків І. Б. Дипломатія українських державних утворень у захисті національних інтересів 1917 – 1923 рр. / І. Б. Дацьків. – Т.: Астон, 2009. – 519 с.
19. Павлюк О. В. Боротьба України за незалежність і політика США (1917 – 1923) / О. В. Павлюк. – К.: Academia, 1996. – 188 с.
20. ЦДАВО України, ф.3934, оп.1, спр.20.
21. ЦДАВО України, ф.3934, оп.1, спр.20.
22. Соловйова В. В. Дипломатична діяльність українських національних урядів 1917-1921 рр. / В. В. Соловйова. – Київ-Донецьк: Ін-т історії України НАН України, 2006. – 394 с.
23. ЦДАВО України, ф.3542, оп.1, спр.4.
24. ЦДАВО України, ф.4449, оп.1, спр.10.
25. Павлюк О. В. Боротьба України за незалежність і політика США (1917-1923). / О. В. Павлюк. – К.: Academia, 1996. – 188 с.
26. ЦДАВО України, ф.3934, оп.1, спр. 20.
27. Соловйова В. В. Дипломатична діяльність українських національних урядів 1917-1921 рр. / В. В. Соловйова. – Київ-Донецьк: Ін-т історії України НАН України, 2006. – 394 с.
28. ЦДАВО України, ф.3934, оп.1, спр.20.
29. ЦДАВО України, ф.3934, оп.1, спр.20.
30. Табачник Д. В. Українська дипломатія. Нарис історії / Д. В. Табачник. – К.: Либідь, 2006. – 763 с.
31. ЦДАВО України, ф.3934, оп.1, спр.20.
32. ЦДАВО України, ф. 3934, оп. 1, спр. 20.
33. Memorandum to the Government of the Urrited States on the Recognition of the Ukrainian People's Republic – Washinton: Friends of Ukraine, 1920.
34. ЦДАВО України, ф.3934, оп.1, спр.20.

Ластовец Н.А. ВЛИЯНИЕ ЛИЧНОСНОГО СОСТАВА МИССИИ УНР В США НА УСТАНОВЛЕНИЕ ДИПЛОМАТИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ В 1919 – 1921 ГГ.

Статья посвящена роли личности в деятельности заграничных представительств. Исследовано влияние рядовых служащих на установление отношений между УНР и США в 1919 – 1921 гг., который вместе с внутренней нестабильностью и предубежденностью в отношении Украины как самостоятельного субъекта международных отношений, способствовало малой эффективности работы миссии по налаживанию контактов с США. Эта проблема рассматривается с помощью анализа кадровой составляющей дипломатической миссии УНР в США, поставленных перед представительством заданий и анализа полученных результатов.

Ключевые слова: дипломатическая миссия, Директория УНР, США, кадровый состав, влияние, международные отношения.

Lastovets N.O. THE INFLUENCE OF THE PERSONAL STAFF OF THE UPR MISSION IN THE USA ON THE ESTABLISHMENT OF DIPLOMATIC RELATIONS IN THE 1919 – 1921

The article is dedicated to an individual's role in the activities of the foreign missions. It investigates influence of the ordinary officials on the establishing of relations between the UPR and the United States in 1919 – 1921. The author states that both this influence and internal instability and prejudice against Ukraine as an independent subject of the international affairs have contributed to the low efficiency of the mission on establishing contacts with the USA. This problem is considered through the analyzes of the personnel component of the diplomatic mission of the UPR in the United States, of the tasks set before representative office and their results.

Key words: diplomatic mission, the Directory UNR, the USA, personnel structure, the influence, international relations.

УДК 94(47+57)

А.І. Покляцька

КАРИКАТУРА В РАДЯНСЬКИХ САТИРИЧНИХ ЖУРНАЛАХ 1920-1930 Х РР. ЯК ЕЛЕМЕНТ ФОРМУВАННЯ «НОВОГО ПОБУТУ» В СРСР

У статті досліджується роль карикатури в періодичних виданнях СРСР 1920-1930-х рр. у формуванні «нового побуту», аналізуються методи та прийоми зображення повсякденного життя, їх вплив на суспільну свідомість. У статті наголошується важливість карикатури як інструмента радянської пропаганди через її доступність та легкість сприйняття.